

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1916 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående väckande hos barn och ungdom av intresse för sparsamhet.

I en inom andra kammaren av herr *Westerström m. fl.* väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 128, hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förståndigande till skolmyndigheterna, synnerligen folkskolans och enkannerligen dem å landet, att på allt sätt söka hos barnen och ungdomen väcka intresse för sparsamhet samt så vitt möjligt praktiskt befordra densamma genom att i varje skola — framförallt folkskolan — genom lärarepersonalen (eventuellt mot någon mindre fastställd ersättning från vederbörande penningeverks sida) tillhandahålla eleverna sparkasseböcker och sparkort till insättning helst i befintliga jordbruks- eller centralkassor eller, där sådana icke äro organiserade, i postsparbank, sparbanker eller andra därmed jämförliga penningeinrättningar; samt att i enlighet med § 14 sista mom. i kungl. kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskreditens ordnande hos Kungl. Maj:t begära för befintliga jordbruks- och centralkassor inlåningsrätt för genom skolsparkasseverksamhet insamlade medel.

Motionen.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens utskotts utlåtande var av följande lydelse:

»Motionärernas hemställan omfattar två huvudsyften: dels framhållas önskvärdheten av att skolmyndigheterna på allt sätt verka för

*Andra kam-
marens första
tillfälliga
utskott.*

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 12 saml. 1 avd. 8 häft. (Nr 10.) 1

att hos skolungdomen väckes intresse för sparsamhet och att detta intresse praktiskt befordras på olika sätt, dels yrkas, att befintliga jordbruks- och centralkassor må erhålla rätt till inlåning av genom skolsparkasseverksamhet insamlade medel.

Vad den förra delen av denna hemställan beträffar, vill utskottet erinra, att riksdagen redan 1910 i anledning av en av herr Sandquist i ämnet väckt motion beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida till främjande av ungdomens fostran till sparsamhet åtgärder måtte kunna vidtagas för att befordra sparkasseverksamheten i skolorna. Ur denna skrivelse tillåter sig utskottet anföra följande:

Riksdagen håller före, dels att vad som genom undervisning kan göras för sparsamhetens inplantande hos det uppväxande släktet måste göras genom naturlig anknytning till skolans olika ämnen, icke genom reglementerande föreskrifter, dels att vid sidan av den teoretiska sparsamhetsundervisningen också all uppmärksamhet bör ägnas åt den praktiska verksamhet i samma syfte, som redan bedrivs på flera håll, nämligen skolsparkasseverksamheten. Särskilt anser riksdagen sistnämnda verksamhet böra befordras och utvecklas. Densamma går nämligen ut på att i handling uppmuntra skolungdomen att taga vara på småpenningarna och låta den själv erfara, huru dessa kunna förkovras till större belopp, varigenom de bästa tillfällen beredas att tidigt arbeta in sparsamhetens betydelse. Åtskilligt i denna riktning är redan gjort vid skolorna, men det är uppenbart, att mycket mera kan och bör göras. I andra länder har, enligt för riksdagen tillgängliga uppgifter, skolsparkasseverksamheten vunnit storartad utbredning. För omförmälda verksamhets utveckling hos oss vore det av stor betydelse, om rikets skolmyndigheter fattade som sin uppgift att intressera för och uppmana till sådan verksamhet, giva lämpliga råd och anvisningar till dess rätta bedrivande eller till dess grundläggning, där den ännu ej finnes, och därmed skapa en viss planmässighet och enhet, som hittills alldeles saknats. Vidare skulle skolmyndigheternas övervakande av skolsparkasseverksamheten medföra, att dessa myndigheter i sina berättelser komme att redogöra för verksamhetens utveckling. På sådant sätt kunde en grund läggas till närmare kännedom om denna rörelse och om de lämpliga medlen till dess befordrande samt tillkomsten av en skolsparkassestatistik möjliggöras. Främjas på sådant sätt sparkasseverksamheten vid skolorna, synes det riksdagen självklart, att vederbörande, på samma gång de söka driva på denna verksamhet, också skola göra vad

de kunna för att betydelsen av sparsamheten skall komma att framhållas vid undervisningen i skolorna.'

Det syfte, som i denna riksdagskrivelse kommer till uttryck, inbegriper även det önskemål, som i förra delen av motionens hemställan finnes uttalat.

Med anledning av riksdagens nämnda skrivelse infortrade Kungl. Maj:t yttranden i ämnet från olika håll, varefter postsparbanksstyrelsen underställde Kungl. Maj:t ett av styrelsen uppgjort förslag rörande denna fråga. Över detta förslag ha läroverksöverstyrelsen och överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor ävensom samtliga domkapitel yttrat sig. Den 12 februari 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t styrelsen för postsparbanken samt läroverks- och folkskoleöverstyrelserna att avgiva gemensamt utlåtande i ärendet. Sådant utlåtande har dock ännu icke inkommit.

Utskottet instämmer livligt däri, att intet bör underlätas, som kan väcka och underhålla sparsamhetsintresset vid skolorna. Dock tror utskottet, att i detta hänseende mera är gjort än motionärerna synas föreställa sig. Deras förmodan, att tillfälle icke beretts skolungdomen att insätta mindre belopp än 10 öre på sparkort, är icke riktig, ty, efter vad utskottet har sig bekant, har postsparbanken redan infört sparkort, som möjliggöra insättande av belopp, understigande det nämnda. Det torde få antagas, att i rätt många skolor finnas tillgängliga postsparbanksböcker eller andra sparböcker. Postsparbanken har dessutom utdelat små premier för att uppmuntra till sparsamhet och utsänt broschyrer i ämnet till skolorna. Även på annat sätt har rätt mycket åtgjorts i saken. Sålunda tillhandahållas genom ecklesiastikdepartementet enligt departementets förteckning över skolmateriel för sparkasseverksamhet avsedda sparbössor.

Ett par exempel på framgångsrik sparkasseverksamhet vid skolorna må här anföras. En lärarinna i Öregrund har enligt ett meddelande i en ortstidning under de senast gångna sju åren sålt ej mindre än 20,000 sparmärken till barn. I Svensk läraretidning nr 7 detta år lämnas följande redogörelse för sparkasseverksamheten vid Linköpings folkskolor:

'Linköpings folkskolors skolsparkassa har nu ägt bestånd i 10 år. Initiativet till densamma togs av folkskolläraren G. Lind. Folkskoleinspektören träffade överenskommelse med Linköpings sparbank, att denna skulle mottaga och förränta de av barnen insamlade medlen. Sparbanken förklarade sig villig härtill och har allt sedan ställt sig mycket välvillig gent emot denna verksamhet samt sökt väcka intresse för densamma jämväl i grannkommunerna. Minsta insättningsbeloppet

per gång och barn bestämdes av sparbanken till 25 öre. För att bereda barnen tillfälle att lämna hur litet belopp som helst, måste sålunda i skolan först bildas en samlingskassa. För detta ändamål trycktes dels en mindre motbok för barnen och dels en liggare för läraren. Varje gång ett barn avlämnar en slant, antecknar läraren detta i sin liggare och i barnets lilla motbok. Ungefär en gång i månaden gör läraren en avslutning för alla de barn, som lämnat 25 öre eller mera, och för upp dem på en lista. Denna sändes därpå till sparbanken. Här erhålles då vid första insättningen en vanlig motbok, på vilken fortsatta insättningar sedan göras enligt samma förfaringssätt. Resultatet av de gångna årens verksamhet utvisar, att saken omfattats med livligt intresse av såväl lärare som barn och föräldrar. De många små bäckarna ha blivit till en förbluffande stor å, 30,733 kronor 29 öre, vartill komma de räntor, som gottgjorts de många insättarna. — Glädjande nog ha uttagningarna varit jämförelsevis få och ringa i förhållande till vad som insatts. Större delen av de under årens lopp insatta medlen stå således kvar i banken till framtida gagn och glädje för sina ägare.'

Dessa båda och mångfaldiga andra fall visa, att icke så litet kan göras på frivillighetens väg, och utskottet håller före, att ett förståndigande till skolmyndigheterna att vidtaga åtgärder i berörda syfte varken är lämpligt eller nyttigt.

Utskottet övergår nu till senare delen av motionärernas hemställan.

För jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit gälla bland annat följande bestämmelser.

Centralkassorna utgöra sammanslutningar för ett eller flera län av ekonomiska föreningar med ändamål att var och en inom sin ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk. Har sådan centralkassa vunnit godkännande från det allmännas sida, må Konungen på villkor, som prövas lämpliga, giva kassan tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å sparkasseräkning. Centralkassan skall ha till uteslutande ändamål att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syften och må ej vinna godkännande från det allmännas sida med mindre den består av minst 10 jordbrukskassor.

Vad jordbrukskassorna beträffar må de för egen räkning icke driva annan inlåningsrörelse än å sparkasseräkning och icke mottaga insättningar annat än från medlemmarne eller, i den mån dessa utgöras av ekonomiska föreningar, av deras medlemmar.

Härav framgår, att centralkassorna kunna mottaga insättningar dels från anslutna jordbrukskassor och deras medlemmar, dels efter särskilt tillstånd från allmänheten, medan däremot jordbrukskassornas rättighet i detta avseende är mera begränsad, så att de icke kunna för egen räkning mottaga insättningar från allmänheten. Det är att antaga, att centralkassorna komma att anordna sin verksamhet på sådant sätt, att de erhålla denna inlåningsrätt även från allmänheten, och när detta skett finnes intet, som hindrar centralkassorna att inlåna även medel, som insamlats av ungdomen i skolorna. Utskottet anser, att det vore synnerligen lämpligt, såväl om centralkassorna begagnade sig av en sådan rättighet att inlåna av skolungdomen hopsamlade penningmedel som också om denna rätt kunde utsträckas även till jordbrukskassorna. På samma gång en sådan anordning skulle bidra till kännedom om och intresse för jordbrukets kreditkassor, skulle den i hög grad egga de ungas sparsamhetsiver, då de ju finge se sina små besparingar tjäna syften, som äro föremål för deras föräldrars livliga intresse.

Ehuru utskottet sålunda i allo gillar den tendens, som genomgår motionen, kan utskottet dock icke biträda motionärernas slutyrkande i oförändrat skick.

Den förra delen av deras hemställan, frågan om åtgärders vidtagande för befrämjande av skolungdomens sparsamhet, är, som ovan framhållits, redan föremål för Kungl. Maj:ts övervägande på grund av en riksdagens skrivelse, och anser utskottet därför skäl icke föreligga att ånyo skriva till Kungl. Maj:t i denna sak.

Icke heller kan utskottet ansluta sig till förslaget om att begära vissa bestämda ändringar eller tillägg i gällande författningar angående jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, då dels ifrågasvarande författningar äro så nyligen tillkomna, att man har skäl att avvakta deras verkningar, dels motionärernas önskemål säkerligen kunna förverkligas utan sådana ändringar.

Däremot anser sig utskottet vara oförhindrat föreslå, att frågan om samarbete mellan de ifrågasvarande jordbrukets kreditkassor och skolsparkassorna måtte komma under övervägande vid den prövning av frågan om sparsamhetens befordrande vid skolorna, som Kungl. Maj:t föranstaltat. Det är att förmoda, att därunder uppslag kunna vinnas, ägnade att befordra lösningen av båda de huvudspörsmål, som motionen omhandlar.

På grund av vad sålunda blivit anfört, får utskottet alltså hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i

skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t vid den pågående utredningen angående åtgärder till främjande av sparkasseverksamheten bland barn och ungdom täcktes taga hänsyn till fördelarna av samverkan mellan berörda sparkasseverksamhet och den verksamhet, för vilken jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit äro avsedda.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts utlåtande, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma för förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet.

Givetvis måste varje välbetänkt åtgärd att öka intresset för sparsamhet hälsas med tillfredsställelse. Vad särskilt de unga angår, synes betydelsen av att detta intresse väckes och vårdas icke kunna skattas nog högt. För den, som redan som barn vant sig vid att obetänksamt giva ut de små slantarna, är det svårare att vid mognare år lära sig inse penningens värde. Klart är därför, att sinne för sparsamhet bör inplantas redan under barndomen.

Frågan, huru detta genom det allmännas medverkan lämpligen bör ske, har sin såväl teoretiska som praktiska sida. Å ena sidan fordras sålunda, att i anknytning till undervisningen i skolans olika ämnen sparsamhetens välsignelser för den enskilde och därigenom i sista hand för nationen framhållas och på lämpligt sätt belysas, å andra sidan måste genom handling de unga uppmuntras att taga vara på sina sparpenningar och givas erfarenhet av huru dessa genom förräntande kunna förkovras till allt större belopp. Genom denna praktiska undervisningsverksamhet läras barnen säkrast att inse sparsamhetens betydelse.

Det är för varje sparsamhetsvän glädjande att konstatera, huru som dessa synpunkter allt mer vunnit beaktande vid våra undervisningsanstalter. Glädjande äro även de resultat, som redan vunnits av den i skolorna bedrivna sparkasseverksamheten. Framför allt ha dessa resultat ernåtts genom det intresse för saken, som inom lärarkretsar synes vara rådande. Att detta intresse, som oundgängligen fordras, om över huvud taget gynnsamma resultat skola kunna uppnås, svårligen kan stegras genom uttryckligt åläggande för lärarne att verka för saken torde vara uppenbart. Till fullo instämmer utskottet sålunda i den åsikt, andra kammarens utskott uttalat, eller att i förevarande hänseende mera blivit gjort än vad motionärerna synas föreställa sig och att ett *förståndigande* till skolmyndigheterna att vidtaga åtgärder i motionens syfte varken vore lämpligt eller nyttigt.

Motionärerna avse emellertid även att underlätta skolsparkasse-

verksamheten vid skolorna därigenom, att befintliga jordbruks- och centralkassor medgäves rätt till inlåning av de genom en sådan spar-kasseverksamhet insamlade medlen. Andra kammarens utskott har för sin del icke kunnat godkänna motionärernas i sådant avseende gjorda förslag i oförändrat skick. Däremot håller nämnda utskott före, att om mellan de ifrågavarande jordbrukets kreditkassor och skolsparkassorna samarbete kunde etableras, uppslag kunde vinnas, ägnade att befordra lösningen av de i motionen omhandlade spörsmålen.

För egen del kan utskottet icke ansluta sig till vare sig de av motionärerna eller av andra kammarens utskott framställda förslagen.

Till en början vill utskottet framhålla, hurusom nämnda förslag icke uppbäras av någon motivering, som ådagalägger, att genom deras förverkligande något av vad motionen åsyftar skulle kunna vinnas. Om sålunda skäl icke förebragts, ägnade att stödja de i ämnet framförda förslagen, har icke heller utskottet under frågans behandling kunnat finna, att sådana skäl äro för handen. Däremot synas vid en närmare granskning av de framförda förslagen vissa betänkligheter resa sig mot att biträda det ena eller andra av samma förslag.

Vad jordbrukskassorna beträffar vill utskottet erinra, att dessa, så vitt är känt, ännu icke trätt i verksamhet. Redan av denna anledning lärer frågan om dessa kassors anlitande för mottagande av barnens besparingar ej för närvarande kunna komma under övervägande. Men härtill kommer, att det tydligen är en angelägenhet av största vikt, att ifrågavarande sparpennningar ställas under en förvaltning, som innebär största möjliga trygghet och bereder bästa utsikt för de insatta medlens förkovran. Jordbrukskassornas lämplighet härutinnan undandrager sig emellertid för närvarande allt bedömande, helst dessa kassor äro avsedda att främja helt andra ändamål. Det nu sagda gäller jämväl centralkassorna för jordbrukskredit, men med avseende på dessa får utskottet tillika, med framhållande i detta sammanhang av den i andra kammarens utskotts utlåtande på denna punkt bristande överensstämmelsen mellan motivering och slutyrkande, erinra, att det ringa antalet dylika centralkassor — en för två eller tre län — torde medföra, att åtskilliga olägenheter för skolsparkasseverksamhetens bedrivande skulle uppstå, om åtgärder vidtoges i syfte att åvägabringa samverkan mellan sistnämnda slag av kassor och skolsparkassorna.

Utskottet har icke heller kunnat finna, att åtgärder av den art, motionärerna och andra kammarens utskott föreslagit, betingas därav att tillräckligt antal inrättningar, i vilka barnens besparingar lämpligen kunde inlämnas för förräntande, saknas, då sådana penninginrättningar

finnas i avsevärt stort antal och åtminstone i vissa delar av landet i var tredje eller fjärde lantkommun. Därjämte vill utskottet framhålla, huru som särskilt postsparbankerna på grund av sin förefintlighet i de flesta kommuner i vida högre grad än omskrivna jordbruks- och centralkassor måste anses lämpliga för insättningar av skolungdomens små sparpenningar. Med avseende å sparbankerna må tillika erinras, att dessa på sätt framgår av 15 § i lagen den 29 juli 1892 äga möjlighet att använda viss del av vinsten till väckande och underhållande, särskilt hos mindre bemedlade insättare, av håg till ökad sparsamhet, en möjlighet, som sparbankerna även på ett berömvärdt sätt begagnat sig av. Liknande medel till befrämjande av detta mål stå rätt naturligt icke berörda jordbruks- och centralkassor till buds.

Då utskottet sålunda håller före, att de åtgärder, andra kammarens utskott förordat, icke äro ägnade att ytterligare främja ungdomens fostran till sparsamhet, får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 28 mars 1916.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Vid förevarande ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar *Hammar skjöld, Hallberg, Sandler, Oscar Olsson, Valerius Olsson, Holm* och *Gelin*.